

LA TERMINOLOGIA: PUNT D'ENCONTRE DE LES CIÈNCIES I LES LLETRES

Josep M. Mestres

Els qui treballem en la traducció i en la correcció de textos sabem que *encontre* significa ‘enfrontament, topada’ –i no ‘trobada’, com pensen alguns desinformat– i que és un exemple dels paranys típics que se’ns presenten en la nostra tasca professional diària. Tanmateix, a banda dels problemes que poden presentar els mots en general, assistim, de tant en tant, a alguna escena d’enfrontament dialèctic entre l’especialista de ciències i el traductor/ra o corrector/ra per raó d’allò que anomenem *termes*, és a dir, dels mots que caracteritzen els textos d’especialitat de qualsevol àmbit de la ciència i la tecnologia. L’especialista s’entesta, per exemple, a proposar determinats termes que el lingüista considera malformats o, simplement, calcs de l’anglès o d’una altra llengua de cultura.

No es pot afirmar, d’entrada, qui té la raó; perquè, en el cas del català, hi ha una dificultat afegida deguda a la mancança de textos científics d’alt nivell (manuals de qualitat, grans diccionaris especialitzats, etc.), que permetrien assentar la terminologia i la fraseologia especialitzades en llur context d’una manera natural i que evitarien discussions interminables entre ambdós interlocutors. Sense aquestes eines, l’especialista ha d’“inventar” els termes que necessita, de vegades amb més bona intenció que no pas coneixements de terminologia, i això fa que el lingüista el vegi de vegades com un aficionat en llengua (ja sabeu que, en català, tothom s’hi veu amb cor), el parer del qual no és gens fiable. Si a aquesta poca destresa s’afegeix un domini insuficient de la gramàtica, el lingüista arriba a la conclusió que es troba sol davant els problemes terminològics.

El lingüista, per la seva banda, sovint té dificultats per a entendre els conceptes i la simbologia de la disciplina que té entre les mans, i aquesta desconexió fa que pugui interpretar malament determinats mots o

«AMB ACTIVITATS COM AQUEST SEMINARI ES PODRAN LLIMAR LES DIFERÈNCIES, ESBORRAR LES MALFIANCES I ACONSEGUIR QUE LA TERMINOLOGIA SIGUI, DE DEBÒ, UN PUNT DE TROBADA DE LES CIÈNCIES I LES LLETRES»

fragments de text, cosa que produeix en l’especialista una impressió general més aviat negativa de la tasca del lingüista: la desconfiança esdevé mútua, i això complica la relació entre tots dos.

D’altra banda, pel que fa a les obres de consulta –bàsicament, diccionaris i vocabularis–, l’especialista renega ara i adés de les defi-

nicions “banalitzades” dels termes recollits en els diccionaris generals, i no entén que són els diccionaris especialitzats els que han de recollir les definicions especialitzades, mentre que els diccionaris generals han de permetre copsar a qualsevol persona mitjanament culta (però no per això especialitzada en cap disciplina concreta) els termes que hi són recollits, encara que no sigui amb una gran exactitud per tal d’afavorir un abast més ampli de cada terme.

Els actors d’aquest melodrama som encara lluny d’arribar a l’entesa i la col·laboració estreta que és imprescindible per a l’èxit de la tasca que ens ocupa. Caldria, doncs, que intentéssim posar-nos en el paper de l’altre, perquè ens puguem adonar que l’especialista realment entén de la seva matèria –encara que no se sàpiga expressar prou bé– i que el lingüista és veritablement competent per a la correcció gramatical i terminològica del text –encara que alguna vegada no interpreti correctament una frase. Però reeixir en aquesta empresa no és fàcil si l’un no té uns coneixements gramaticals suficients –adquirits, si cal, tornant a repassar la normativa– i l’altre no s’immergeix de bona gana en la disciplina de l’especialista –si cal, amb la consulta assídua dels manuals adients.

Amb la finalitat de coadjuvar a aquesta entesa, a l’Institut d’Estudis Catalans (IEC) fa temps que es duen a terme iniciatives que implícitament van en aquest sentit. Per a esmentar-ne només dues de ben recents, comentarem succintament el projecte Scriptorium, d’edició de llibres de text universitaris, i el

Oficina de Correcció
i Assessorament Lingüístics

III Seminari de Correcció de Textos

La terminologia
i la correcció de textos

DIRECCIÓ:
Josep Vigo i Bonada

COORDINACIÓ:
Josep M. Mestres i Serra

Barcelona
18 i 19 de novembre de 2004

«SENSE TEXTOS CIENTÍFICS D'ALT NIVELL
L'ESPECIALISTA HA D'INVENTAR" ELS
TERMES QUE NECESSITA, DE VEGADES
AMB MÉS BONA INTENCIÓ QUE NO PAS
CONEIXEMENTS DE TERMINOLOGIA, I AIXÒ
FA QUE EL LINGÜISTA EL VEGI DE
VEGADES COM UN AFICIONAT EN
LLENGUA, EL PARER DEL QUAL NO ÉS
GENS FIABLE»

III Seminari de Correcció de Textos, tingut a Barcelona el dies 18 i 19 de novembre de 2004.

El projecte Scriptorium vol pal·liar la manca de llibres de text en català per a les carreres universitàries científiques i tècniques, ja que actualment els llibres de text estan circumscrits als ensenyaments elemental i mitjà. La dificultat de la traducció científica –atès que solen ésser obres escrites en anglès– i la poca rendibilitat que la indústria editorial veu en la publicació d'aquestes obres –per la reduïda difusió i la constant i necessària renovació de les edicions– en fan un objectiu difícilment assolible sense un suport especial.

En aquest projecte encapçalat per l'IEC, amb el suport de la Fundació Alsina i Bofill, la Fundació Congrés de Cultura Catalana i la Fundació Joaquim Torrens Ibern, i dirigit pel microbiòleg Ricard Guerrero, participen professors universitaris de les diferents especialitats i traductors i correctors professionals que són lingüistes. La supervisió de l'edició és a càrrec d'especialistes i lingüistes conjuntament, incloent-hi les decisions terminològiques que afecten el contingut d'aquestes obres.

Sota el títol *La terminologia i la correcció de textos*, el III Seminari de Correcció de Textos, organitzat per l'Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics (OCAL) de l'IEC, amb la col·laboració del Consorci per a la Normalització Lingüística de la Generalitat de Catalunya, d'Enciclopèdia Catalana, de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (de la UPF), del Departament de Serveis Lingüístics del Parlament de Catalunya i del TERMCAT, permeté que dos-cents professionals estudiessin i debatessin durant dos dies les necessitats actuals en els àmbits de la traducció i la correcció de textos amb relació a la terminologia, i també els criteris, les eines i els recursos de tota mena que el lingüista té a disposició per a dur a terme aquestes tasques. Per bé que fou un seminari adreçat a traductors i correctors, no hem de perdre de vista que el dirigí el botànic Josep Vigo, membre de la Secció de Ciències Biològiques de l'IEC i director de l'OCAL, i que el presidí el químic Salvador Alegret, secretari general de l'IEC.

Amb activitats com aquestes i amb la col·laboració estreta i constant d'especialistes i de lingüistes, es podran llimar les diferències, esborrar les maliances i aconseguir que la terminologia sigui, de debò, un *punt de trobada* de les ciències i les lletres. ☺

Josep M. Mestres. Cap de l'Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics, Institut d'Estudis Catalans

ELS BARS DE LA CIÈNCIA: LA CIÈNCIA QUE ES POT VEURE AL BAR

LA VI SETMANA DE LA CIÈNCIA I LA TECNOLOGIA ESTRENA UNA NOVA
FORMA D'ACOSTAR LA CIÈNCIA AL CIUTADÀ

Raquel Gras Pino

Els bars de la ciència van ser el punt de trobada entre la ciència i la societat el passat mes de novembre. Per primera vegada es va materialitzar a la ciutat de València una iniciativa semblant als cafès del segle de les llums en què feien les seues reunions els científics i els literats per intercanviar opinions i informar dels progressos de les seues recerques. Ara, tres segles després, en plena era de la comunicació, la Universitat de València i la Càtedra de Divulgació de la Ciència han aconseguit reunir experts en diferents disciplines científiques i curiosos.

La idea és senzilla, només cal tres ingredients essencials: molta curiositat ciutadana, un grapat de científics i un encantador bar de jazz en què reunir-los. Després la recepta es materialitzà i, en el marc de la VI Setmana de la Ciència i la Tecnologia, la ciència es va convertir en el tema de conversa de molta gent.

Els investigadors no estan en un plànol superior ni acudeixen a aquest bar per fer una conferència, ben al contrari, enmig del local, amb gent corrent d'una i altra banda, la seua funció és trencar amb el concepte generalitzat que diu que la ciència és complexa i llunyana. Amb les respostes a les preguntes que els formulen els companys de copa, els catedràtics i professors introdueixen el món de la ciència en el dia a dia i aconsegueixen traure el somriure a més d'un.

Les set i mitja de la vesprada es va convertir en la millor hora per a fer xicotets glopets de ciència en companyia d'uns desconeguts amb qui hi havia una cosa en comú: que estaven moguts per la mateixa curiositat científica.

Un ambient guarnit de fusta i de nombroses fotografies artístiques acollia els ciutadans i els científics i aconseguia fondre el món de la recerca i la metodolo-

«PER PRIMERA VEGADA ES VA MATERIALITZAR A LA CIUTAT DE VALÈNCIA UNA INICIATIVA SEMBLANT ALS CAFÈS DEL SEGLE DE LES LLUMS EN QUÈ FEIEN LES SEUES REUNIONS ELS CIENTÍFICS I ELS LITERATS PER INTERCANVIAR OPINIONS I INFORMAR DELS PROGRESSOS DE LES SEUES RECERQUES»

gia amb el món de la quotidianitat i la curiositat. En aquesta trobada el públic assistent no es queda al marge del col·loqui, sinó que en forma part. Això afavoreix que prenga una actitud participativa a l'hora de fer preguntes.

La primera reunió es va produir el 4 de novembre i va tenir com a punt de partida una pregunta que tothom s'ha fet alguna vegada i que, llevat que es tracte d'un erudit o un gran coneixedor de la matèria, no té cap resposta clara. Es tractava

d'esbrinar "què va ser primer, l'ou o la gallina". Tot i això, el primer "bar de la ciència" va resoldre aquest i molts altres dubtes. Els científics Jaume Bertranpetit, Andrés Moya, Juli Peretó i Lluís Ribas de Pouplana, moderats pel periodista Manolo Jardí, estigueren xarrant, durant dues hores, amb els assistents al bar de la ciència.

Després de desvelar als companys de vesprada que l'ou va ser abans que la gallina, el col·loqui va tractar temes tan dispars com l'origen de la vida o els interessos que mouen la investigació, el tractament de les cèl·lules o la relació entre els gens i el comportament humà.

El fet que el local fóra un bar de jazz no va ser casualitat, la finalitat era aconseguir que el moment divulgatiu de la ciència estiguera amenitzat per un poc de música que trencara amb el possible formalisme del moment i que ajudara els científics a descansar la veu i els participants a reposar els coneixements adquirits i a preparar noves qüestions. Lifetime, un grup de pop electrònic, va omplir la sala de curioses notes musicals.

La segona trobada va arribar vint dies després, al mateix lloc i a la mateixa hora. Es tractava ja d'una cita ineludible per a curiosos i aspirants a científics. Aques-

© Fotos article: Eva Pastor

En el primer "bar de la ciència", organitzat en el marc de la VI Setmana de la Ciència i la Tecnologia, es tractava d'esbrinar "què va ser primer, l'ou o la gallina".

El fet que el local fóra un bar de jazz no va ser casualitat, la finalitat era aconseguir que el moment divulgatiu de la ciència estiguera amenitzat per un poc de música que trencara amb el possible formalisme del moment i que ajudara els científics a descansar la veu i els participants a reposar els coneixements adquirits i a preparar noves qüestions. Lifetime (dalt), un grup de pop electrònic, va omplir la sala de curioses notes musicals.

Jaume Bertranpetit, Andrés Moya, Juli Peretó i Lluís Ribas de Pouplana varen ser els científics que, moderats pel periodista Manolo Jardí, estigueren xarrant, durant dues hores, amb els assistents al bar de la ciència.

ta vegada el debat girava entorn dels aliments transgènics, sota el títol de *La paella transgènica*. Entre rialles i a vegades cares de sorpresa les dues hores de debat donaren per a parlar d'aliments transgènics, de curioses receptes de cuina o de múltiples i originals maneres de preparar la paella. Es donà resposta a preguntes tan freqüents com ara si els aliments transgènics milloren o no la qualitat, o si aquests allarguen la vida.

En aquesta ocasió, els científics invitats varen ser Pere Castells, Jaume Fàbrega, Daniel Ramón i Fernando Sapiña. Tots ells coordinats en torn de paraula per la sàvia moderació i lleugers matisos d'humor del periodista Emili Piera, molt conscienciat amb la defensa del medi ambient.

La banda sonora d'aquest últim bar de la ciència va descansar en la veu de la cantant d'Aina, un grup especialitzat en música ambiental que va signar la fita amb una bona selecció de temes gastronòmics amb divertides lletres.

Tan informals són aquestes trobades que, al final del col·loqui sobre paelles transgèniques, Emili Piera va atrevir-se a cantar un tema per a sorpresa dels assistents. 🎵

Raquel Gras Pino. Estudiant de Periodisme de la Universitat de València.